ఆశాకిరణం

-తిలక్

వెంకటేశ్వర్లు తిరిగి తిరిగి ఒంటిగంట దాటాక యింటికి వచ్చాడు. అతనికి ఎక్కడా బియ్యం దొరకలేదు. ఇంక దొరకవనీ తాను సంపాదించలేననీ తెలిసికూడా ఊరికే వెర్రిగా పిచ్చిగా అలా తిరిగాడు. ఆకలీ, నిస్పృహా శీతకాలపు మధ్యాహ్నపు ఎండా — మూడూ అతన్ని విమూఢుణ్ని చేశాయి. ఆఖరికి ఓ బియ్యం కొట్టు వద్దకు వెళ్ళాడు. యాచించాలని అతని ఉద్దేశ్యం. కాని 'బస్తా ఎంత?' అని అడిగాడు. షాహుకారు యితని వెర్రి వాలకాన్ని చూసి ఓ క్షణం సందేహించి 'ఎనభై రూపాయలు' అన్నాడు.

'ఓహో' అని వెనక్కి తిరిగాడు వెంకటేశ్వర్లు. దారిలో సత్రం అరుగుమీద కూర్చున్నాడు కాస్సేపు ముష్టివాళ్ళు కుండల్లో అన్నం వండుకుంటున్నారు. వాళ్ళకేసి ఆశగా యీర్ష్యగా చూశాడు. అతనికి తెలీకుండా కన్నీళ్ళువచ్చాయి. చిన్నప్పుడు ఏడిస్తే అమ్మా నాన్నా ఓదార్చేవారు. ఇప్పుడు పెళ్ళాం తిడుతుంది. పిల్లలు తెల్లబోయి చూస్తారు. అతను ఆకలికి ఏడువలేదు. బియ్యం దొరకలేదనీ ఏడవలేదు. అతను నిస్సహాయుడై ఏడ్చాడు. అతని ఏడుపుకి బలంలేదు. గుండెల్ని గాలినీ చీల్చుకుని కొండలలో ప్రతిధ్వనించే ఆక్రోశం కాదు. బురదలోఉన్న వానపాము మీద అడుగేసినప్పుడు ఆ వానపాము గిలగిలలాడి నీరసంగా నిశ్శబ్దంగా చచ్చిపోవడం లాంటి ఏడుపు. అసమర్థుడి అసహ్యమైన ఏడుపు.

కళ్ళు తుడుచుకొని అలాఅలానడిచి వంతెనదాటి కాలవవొడ్డున కొంతదూరం నడిచి మళ్ళీ వెనక్కితిరిగి ఊళ్ళోకి అక్కడనుంచి తిన్నగా యింటికి వచ్చాడు. భయం భయంగా యింట్లో అడుగుపెట్టాడు. వీళ్ళందరికీ ఏమని చెప్పడం? వీళ్ళందరూ— పెళ్ళామూ అయిదుగురు పిల్లలూ ఏ ఆకలి వల్లనో చచ్చిపోయి పడివుంటే అతనికి ధైర్యమూ ఖులాసా కలిగేవి. వాళ్ళు బియ్యం తేలేదేమని అడగరు. నిందాగర్భంగా కసిగా దీనంగా తనకేసి చూడరు. కాని వాళ్ళలాగ చచ్చిపోలేదు. నడవలో నేలమీద

భార్యకొంగు పరుచుకొని వుంది. ఇతను రాగానే కళ్ళుతెరచి శూన్యంగాచూసి మళ్ళీ మూసుకుంది. 'అమ్మయ్య' అనుకుని గదిలోకి వెళ్ళబోయాడు. పెద్దకూతురు జయ గోడనానుకుని వొళ్ళో చంటివాణ్ణి వేసుకుని కూర్చుంది. ఆమె వాసాలకేసి చూస్తోంది తడిలేని పెదవులతో. తక్కిన పిల్లలెక్కడున్నారో కనపడటం లేదు. వెంకటేశ్వర్లు కూతురికి కూడా కనబడకుండా పెరట్లోకి వెళ్ళాడు. నూతి లోంచి నీళ్ళు తీసుకుని కాళ్ళూ ముఖమూ కడుక్కుని బాదంచెట్టుకింద చతికిలబడ్డాడు.

అతనికి వొంట్లో నీరసం ఎక్కువవుతున్నట్టనిపించింది. ఒక క్షణమాత్రం నుయ్యీ, బాదం చెట్టూ, చెట్టుమీద కాకీ గుండ్రంగా తిరిగాయి. అలాగే ఎండుటాకుల మీద మేను వాల్చాడు. అతనికి వొళ్లు బిగుసుకు పోతున్నట్టు, చచ్చిపోతున్నట్టు అనిపించింది, భయంవేసింది. చచ్చిపోవాలన్న ఆలోచన అతనికి చాలసార్లు కలిగింది. కాని యిలాగ వార్నింగ్ లేకుండా చచ్చిపోవడం కూడా చాతకానివాడిపని అనిపించింది. 'నేను వెధవని, వెధవన్నర వెధవని, చచ్చు వెధవని' అనుకున్నాడు. అతనికి కళ్లమ్మట బొట బొట నీళ్ళు కారాయి. 'బాబూ పేదవాణ్ణి. రెండు రోజుల్నుంచి తిండిలేదు. కొద్దిగా బియ్యం యిప్పించండి. బాబూకరుణించండి' అని బియ్యం కొట్టువాణ్ణి పేడుకుంటే యిచ్చేవాడేమో! ఎందుకుతానాపని చెయ్యలేకపోతున్నాడు? తాను చాతకాని వాజమ్మ కాబట్టి. ముష్టి వాళ్ళు బతుకుతున్నారు. కాకులూ గాడిదలూ బతుకుతున్నాయి. తనే బతకలేక పోతున్నాడు.

ఇంటికి రాగానే భార్య తనని తిడుతుందని అనుకున్నాడు. కాని ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేదు. అతనికో అనుమానం కలిగింది. వీళ్ళందరూ ఎక్కడేనా బియ్యం సంపాదించి వండుకుతిన్నారా? మరి తనకి పెట్టలేదేం? ఎవరూ పిలవరేం? అతనిలో ఆశ కదలింది. మెల్లగా లేచి వంట యింట్లోకి చప్పుడు కాకుండా వెళ్ళాడు. అన్నం గిన్నె మూతతీసి చూశాడు. లోపల అన్నంవుంది. ఓ పక్కగా యింత ఏదో పచ్చడి కూడావుంది. ఇటూ అటూ భయంగా చూసి పచ్చడితో అన్నం గబగబా కలిపి నోట్లో పెట్టుకో బోయాడు. గభాల్న తలుపు తోసుకొని అతని భార్యవచ్చి అతని రెక్క పట్టుకొని వెనక్కి లాగింది.

'ఉదయం అనగా బియ్యం తీసుకొస్తానని వెళ్ళావు. ఇప్పుడొస్తావా? నేనూ పిల్లలూ ఏమౌతామనుకున్నావు. పాపం పెద్దపిల్ల ఎన్ని కొంపలో తిరిగి ఓ అర్ధశేరు బియ్యం ఎలాగో తీసుకొచ్చింది. లేనిదే నిన్నరాత్రి తిండిలేక యిప్పుడూలేక నీకళ్ళు చల్లగా పిల్లలు చచ్చి వుండేవాళ్ళు. నీకేం ఎక్కడో యింత దొక్కవుంటావు. వెర్రివెధవ వాడుగోవాడు యిన్ని మెట్టిగి నీళ్ళు ఎవరినేనా అడిగి తెచ్చుకుంటానని వెళ్ళాడు అన్నం తినకుండా. వాడికోసం అట్టేపెట్టిన అన్నం దొంగలాగా వచ్చి కాజేద్దామనుకున్నావా? చిన్నకొడుకు కడుపునే కొడదామనుకున్నావా?' ఆమె చాలా గట్టిగా ఆవేశంగా అరచింది. అంతలోనే అక్కడ కూలబడి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. వెంకటేశ్వర్లు నరనరాలు పీక్కుపోయాయి. అతనికేదో అసహ్యం—నోట్లో ఏదో అశుద్ధం పెట్టినట్టు—కలిగింది. అతని మీద అతనికే అసహ్యం కలిగింది. అతనికి పెళ్ళాన్ని చూస్తే జాలికలిగింది. కాపురానికొచ్చిన కొత్తలో ఆమె ఎంతో శాంత మధురంగా వుండేది. ఇప్పుడెందుకిలా అయిందో అతనికి తెలుసును. అతను ఓదార్చాలనుకున్నాడు. ఏదో చెప్పాలనుకున్నాడు. కాని అక్కడినుంచి మళ్ళీ వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు—

అతను తిరిగి సత్రం వద్దకు వెళ్ళి అరుగుమీద ఓ మూలగా కూర్చున్నాడు. ముష్టివాళ్ళు కొందరు అరుగులమీద పడుకుని కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. ఎవరి తాలూకు కుండలూ బట్టలూ వాళ్ళదగ్గర వున్నాయి. మాసిపోయిన చీలికలైన బట్టలూ సంస్కారం లేని జుట్టూ సిగ్గూ సభ్యతా లేకుండా కనపడే దుమ్ము కొట్టుకపోయిన వొళ్ళూ—మురికి కాల్వల్లో గుంపులు గుంపులుగా కూడే ఓరకం పురుగుల్లా వున్నారు. తననీ తన బట్టల్నీ చూసుకున్నాడు. వాళ్ళకీ అతనికి ఎంతో తేడాకనపడలేదు. అయితే వాళ్ళు బతుకుతున్నారు. ఎలాగో అలాగ బతుకుతున్నారు. ఇంత అసహ్యంగా ఎందుకు బతకడం? బతుకుమీద ఇంత మమకారం ఎక్కడ నుంచి పుట్టుకొస్తుంది? కాళ్ళూ కళ్ళూ లేకపోయినా రోడ్లవారదేకుతూ 'అమ్మా కబోదిని' అంటూ అరుస్తూ ఆక్రోశిస్తూ చస్తూ ఎందుకు బతుకుతాడు? ఈ బతకడంలోని ఆకర్షణలో ఉన్న దగా అతనికి చటుక్కున తెలిసినట్టనిపించింది ఇది పచ్చిమోసం. వెధవల్ని చేసి చేసి, చేపల్ని చేసి గాలానికి కట్టి ఒక్కొక్కసారి నీటిలో ముంచుతూ ఆశపెడుతూ ఎవడో యింతమంది మనుష్యుల్ని కొంచెం కొంచెం చంపేస్తున్నాడు. ఏడిపిస్తున్నాడు. చిత్రవధ చేస్తున్నాడు.

వెంకటేశ్వర్లు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చాడు. అతను చచ్చిపోవాలని నిశ్చయించు

కున్నాడు. బతకడంకన్న బరువైన బాధైన దింకొకటి లేదనిపించింది. తానుబతకలేడు, తనకుటుంబాన్ని బతికించలేడు. తాను చాతకానివాడు. తనలాంటి నిర్భాగ్యుల్ని నిరుపాయుల్ని దేవుడెందుకు పుట్టించాలి. పత్రం గోడనానుకుని కళ్ళుమూసుకుని తన జీవితాన్ని పర్యావలోకనం చేసుకున్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

తనకీ కష్ట పరంపరలు తన ఉద్యోగం పోవడంతో ప్రారంభమయాయి. ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో మేష్టరై ఉన్నన్నాళ్ళూ ఏదోవిధంగా తిండి గడి పోయేది తనకీ తన కుటుంబానికీ. కాని తాను తెలివి తక్కువవాడు వెర్రివెధవ నిదే స్కూళ్ళ యినస్పెక్ట్రిస్ కొంగు పట్టుకు ఎందుకు లాగుతాడు? తనకేం దుర్బుద్ధిలేదని అంటే ఎవరు నమ్ముతారు? ఆవిడ రెండు రోజులూ ఇనస్పెక్షన్‌కు వచ్చితనతో హాస్యం చేస్తూ ఎందుకు మాట్లాడింది? తననీ,తన క్లాసునీ పరీక్షిస్తూ ఎందుకు అలానవ్వేది? తనని యింటికి రమ్మనమని అన్నిపనులు ఎందుకు పురమాయించేది. తనంటే ఇష్టం; తనంటే సదభిప్రాయం వుందనుకున్నాడు. ఆఖరి రోజున తనక్లాసులోకి వచ్చేసరికి తాను నిద్రపోతున్నాడు. నిజానికి అప్పుడే కునుకు పట్టింది. ఆమె తన్ని చెడామడా తిట్టింది. పిల్లల్ని ప్రశ్నలువేస్తే అందరూ తెల్లబోయినుంచున్నారు. ఆమె రౌద్రాకారం తాల్చింది. తక్కిన మేష్టర్లందరూ చూస్తూవుండగా 'ఇదేం దూడల్నికాయడం కాదు వెంకటేశ్వర్లుగారూ. మీకు బ్లాక్ మార్కు వేస్తున్నాను' అని చెప్పి వెళ్ళిపోతోంది. తనకి భయంవేసింది. ఆమె వెనకాలే రోడ్డుమీదికి పరుగెత్తాడు, 'మేడమ్ మేడమ్' అంటూ ఏవిఁటో కంగారు పడిపోయాడు తను వినిపించుకోకుండా వెళ్ళే ఆమెని కొంగు పుచ్చుకొని 'మేడమ్' అంటూలాగాడు. ఆమె పైట వూడిపోయింది. అందరూ పక్కున నవ్వారు. ఆమె 'బ్రూట్, బీస్టు' అని నిప్పులు కురిపించి వెళ్ళిపోయింది అంతే. తన ఉద్యోగం ఊడిపోయింది ఆమె పైటకన్న బహిరంగంగా అంతకన్న శాశ్వతంగా!

అలా పైట పట్టుకోవడం, లాగడం ఎంత తప్పోతనకి తెలియక కాదు. తన కంగారులో తనకేంచేసినదీ తెలియదు. ఆమెను నిలబెట్టి ప్రాధేయపడాలనే అతని వుద్దేశ్యం. కాని తాను దురదృష్టవంతుడు! అందుకే పెళ్ళాం దగ్గర్నుంచీ తనని వెధవ కింద వాజమ్మ కింద చూస్తారు.

తర్వాత ఏదో ట్యూషన్లు కుదుర్చుకున్నాడు. కాని ఏవీనిలబడలేదు. తనలో లోపం ఏమిటో ఒక్కొక్కళ్ళే తన దగ్గర మానివేశారు. ఎన్నో ఉద్యోగాల కోసం

ప్రయత్నించాడు. దొరకలేదు. దొరికినవి నిలబడలేదు. తాను అభిమానాన్ని చంపుకున్నాడు. సినిమాగేటు దగ్గర టికెట్లు అమ్మాడు. ఆ ఉద్యోగమూ ఊడిపోయింది. సంచీలో అప్పడాలు సాంబారు పొడుమూ వేసుకుని యింటింటా తిరిగి అమ్మేవాడు. ఎవరూ తన దగ్గర కొనేవారుకాదు. తనకి అమ్మజూపే చాకచక్యం లేదు. ఆఖరికి తన భార్యయిక్కడా అక్కడా వంటకి కుదిరి పిల్లల్ని పోషిస్తూ బతికిస్తూ వచ్చింది. తనని నలుగురూ తిట్టేవారు. గడ్డిపెట్టేవారు 'ముష్టెత్తు—దొంగతనం చెయ్యి—అంతేకాని ఆడదాన్ని వీధిలోకితోస్తావా!' అనేవారు. తాను పొరుగూళ్ళువెళ్ళాడు. యాచించాడు. కాని అందరూ అతన్నీ అతని యాచించే వైఖరిని సందేహంగాచూసి 'పోవయ్యాపో' అనేవారు. ఇంక దొంగతనం చెయ్యాలనుకున్నాడు. రైలు స్టేషన్‌దగ్గర తారట్లాడేవాడు. ఎలా దొంగతనం చెయ్యాలో తెలిసేదికాదు. ఒక రోజున ధైర్యంచేసి రైలుపెట్టె దగ్గర తోసుకుంటూన్న జనంలో ఒకడి లాల్చీజేబులో చెయ్యి పెట్టాడు. ఆ లాల్చీ మనిషి అతని జుట్టుపట్టుకున్నాడు. నలుగురూ గబాగబా నాలుగుదెబ్బలు వేసారు. తన నెరుగున్న మేష్టరొకతనువచ్చి 'ఇందులోఏదో పొరపాటు ఉంది. ఇతను అలాంటివాడు కాదు' అని నచ్చజెప్పాడు కాబట్టి కాని లేకపోతే తనని చంపేద్దురు—

నలభై ఏళ్ళుపైబడిన తాను, తన సభ్యతకీ స్వభావానికీ విరుద్ధమైన పనులన్నీ బతకడంకోసం చేసాడు. కానీ దాని ఫలితంగా మరింత అవమానాన్నీ దుఃఖాన్నీ కొని తెచ్చుకొన్నాడు. ఇంకా తనిలాగ ఎన్నేళ్ళు ఆకలితో బతకగలడు? తన కుటుంబానికి ఏం దారి చూపించగలడు? భయంకరమైన నిస్సహాయత అతన్ని చుట్టుకొంది. అతనికి చీకట్లోకి జారిపోతున్నట్లు చీకటి నీళ్ళలో పీకలోతు మునిగిపోతూన్నట్టు వుంది. నీరసం వల్ల అతనికి కాళ్ళూ చేతులూ లాగుతున్నాయి. అతని కలా గోడనానుకుని ఆలోచించే వోపిక కూడా లేకపోయింది.

అలా మగతగా నిస్త్రాణగా వున్న అతనికి 'నాన్నా' అన్న పిలుపుతో మెలకువ వచ్చింది. కళ్లు తెరచి చూశాడు. అతని పెద్ద కొడుకు—పదేళ్ళవాడు. 'అమ్మ రమ్మంటోంది' అన్నాడు.

'ఏం?'

'తింటానికి'

'ఏం తింటానికి'

'అట్లు'

కొడుకు వెనకాలే బయల్దేరి వెళ్ళాడు వెంకటేశ్వర్లు. భార్య అతని కోసం గడప దగ్గర నిరీక్షిస్తోంది. 'రాండి. నాలుగు అట్లు తిందురుగాని'. అని ఎంతో ఉత్సాహంతో అంది. 'సూరమ్మ నోము చేసుకుంది. పిల్లలూ మేమూ అందరం వెళ్ళి తిన్నాము. ఇంక రేపటి వరకూ బాధలేదు. ఈ అట్లు మీ కోసం చీర చెరగులో దాచేసి తీసుకొచ్చాను'. అంది అట్లు వేస్తూ. 'ఇంకా మొగుడనీ, వాడికి తిండిలేదనీ కుష్కించిన ఈ స్త్రీ ప్రాణిలో మమతా బాధలున్నాయే!' అనుకున్నాడు వెంకటేశ్వర్లు. ఆ ఆదరణకే అతని కంఠం రుద్ధమైంది. అట్లు నోట్లో పెట్టుకున్నాడు. అతనికి రుచి తెలియలేదు. ఆకలితో గిలగిల్లాడిన నాలిక ఎండి పోయింది. అయినా గబ గబా అన్నీ బొక్కేసి మంచి నీళ్ళు తాగాడు. చీకటి పడుతోంది. అతను పెరటి అరుగుమీద చాప మీద పడుకున్నాడు. బాదంచెట్టు కొమ్మల్లోంచి రెండు నక్షత్రాలు కనపడుతున్నాయి. పక్కింటి లోంచి ఏదో పాట వినవస్తోంది. చీకటి నల్లని యిసుకలా రాలుతూ ఆ పాటతో కలిసి అతనికి వొళ్ళంతా గుచ్చుకుంటూన్నట్టు వుంది. అతనికి నిస్పృహ లాంటి మూర్ఛ లాంటి నిద్రపట్టింది.

కాస్సేపటికి భార్యవచ్చి అతన్ని కుదుపుతూంటే మెలకువ వచ్చింది. అతను లేచి కూర్చుని 'ఏం' అన్నాడు.

'తొమ్మిదవుతోంది. జయా, రెండవదీ సాయంత్రమే ఎక్కడికో వెళ్ళారు. ఇంకా రాలేదు.'

'ఊహూఁ'— తన కెందుకు చెపుతోంది యీ విషయం!

'ఊహూఁ అంటే చాలా! ఏమై పోయారో ఏమో! కన్నకూతుళ్ళు కారా! ద్రాపి లాగ ఊహూఁ అంటావా!'

మళ్ళీ తిట్లు—ఎప్పుడూ తనకి తిట్లే. ఏదో ఒక క్షణం—క్షణంలో సగం—ఆమె కాస్త అనురాగం చూపిస్తుంది. ఆ తర్వాత ఎప్పుడూ కసరడం తిట్టడం—అవును ఇంత మంది పిల్లలు ఆకలితో ఆమెని రంపంలా కోతపెడుతూంటె తల్లి ప్రాణం బాధతో కరడు కట్టుకుని యజమాని అయిన తన మీద, తన చాతకాని తనపు బండ రాతి మీద తల కొట్టుకు ఏడుస్తుంది

పెళ్ళాం కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటూ చెపుతోంది.

'పదిహేడేళ్ళు వచ్చాయి. ఓ ముద్దూ ముచ్చటా ఎరగదు. వీళ్ళ యిళ్ళకీ వాళ్ళ యిళ్ళకీ వెళ్ళి ఇది లేదు అదిలేదు అని బతిమాలి ఏదో ఒకపూట కాకపోతే మరొక పూటయినా యింత తీసుకొచ్చి పడేస్తుంది. ఎదిగిన పిల్ల—పెళ్ళి పెటాకులూ యింక ఎక్కడ తిండే లేక పోతే—పాపం తమ్ముళ్ళని చూసి బాధపడుతుంది. 'నాన్న వెర్రివాడే ఏమీ అనకే! పాపం ఏం చేస్తాడే' అని బాధపడుతుంది. జ్వరమొస్తే పిల్లల్ని ఆచారిగారి దగ్గరికి మోసుకెళ్ళి వైద్యం చేయిస్తుంది. ఇంట్లో వుంటేనే దానికి ఏదోబాధ. నన్ను చూసినా శ్మశానంలాంటి ఇల్లు చూసినా. అందుకే యెక్కడా అక్కడా కూర్చుని వస్తుంది. ఏం చెయ్యను చెప్పండి. నాకు వంట పనికూడా దొరకటంలేదు.'

ఆమె వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తోంది. అతనికి కడుపు మీద కత్తిపెట్టి సన్నగా నాజూకుగా చీలుస్తూన్నట్టు వుంది. ఆమెకి చెపుదామనుకున్నాడు తను చచ్చిపోవాలనుకున్న నిర్ణయం. చటుక్కున ఆమె 'పీడా వదుల్తుంది' అంటే—తను చచ్చిపోతూ కూడా సుఖపడలేదు.

అతను చాపమీద పడుకున్నాడు. పెద్దకూతురూ రెండవ కూతురూ వచ్చారు. ఆమె ఏడుపు ఆపి లోపలికెళ్ళింది. అతను చీకట్లోకి చూస్తూ ఆలోచిస్తున్నాడు. నిజమే జయకి పెళ్ళిచేసేస్తే ఆమైనా సుఖపడుతుంది. కాని ఎవరు చేసుకుంటారు. ఎలాగ పెళ్ళి చెయ్యడం! జయ అందమైనది కాకపోయినా అనాకారికాదు. ఇంత దరిద్రంలోనూ, బాధలోనూ యౌవనం విచిత్రంగా పరిపుష్టంగా ఆమెలోకి ప్రవేశించింది. ఎత్తైయిన పిల్లేమో నదరుగా ఉంటుంది. అయితేనేం ఇంతపరమ దౌర్భాగ్యుడి కూతురికి పెళ్ళి ఎలా జరుగుతుంది! ఏ రెండో పెళ్ళివాడైనా మూడో పెళ్ళివాడైనాసరే!.... ఓ పిడికెడు బియ్యం సంపాదించలేనివాడు పెళ్ళి కొడుకుని తీసుకరాగలడా! తనకి ఓ గౌరవమా ప్రతిష్ఠా ఎవడేనా ముసలి వెధవైనా గుమ్మం తొక్కడానికి .. ....

ఏదో ఎలక అతనిపక్క నుంచే పరుగెత్తినట్టు అతనికి తెలుసును. అంతే. అతనికి నిద్రపట్టేసింది.

2

రెండు రోజులున్నుండి వెంకటేశ్వర్లు యింటికి వెళ్ళడం మానేశాడు. అతని చిన్నకొడుక్కి జబ్బుచేసింది. ప్రమాదకరమైన జబ్బు చేసింది. వాంతులూ, విరేచనాలూ తిరిగి తిరిగి వచ్చిన తనకీ విషయం తెలియదు. కాళ్ళూ చేతులూ చల్లబడిన పిల్లవాణ్ణి జయ ఆస్పత్రికి తీసుకువెళ్ళింది. భార్య నడవలో పడుకుని వుంది. ఆమె ఏడుస్తోంది కాబోలు తనకి తెలియదు. వెళుతూనే 'ఎక్కడైనా బియ్యం దొరికాయా ఆకలౌతోంది అన్నం పెట్టు' అన్నాడు. ఈ మధ్య ఎప్పుడూ అతను అన్నం పెట్టమని అడగలేదు. ఎవరైనా వచ్చి తినమంటే తినేవాడు. లేనిదే యింట్లో అందరూ పస్తుఅని గ్రహించి నోరుమూసుకుని పడి ఉండేవాడు. అలాంటిది ఈ వేళ ఎప్పటి వాతకాని తనంలో, చావు బతుకులలో ఉన్న కొడుకు కోసం ఘూర్ణిల్లే ఆమె దగ్గరికి వెళ్ళి కులాసాగా 'అన్నం పెడతావా' అన్నాడు. ఆమె చిటుక్కున ఉగ్ర రూపంతో లేచింది. విడిపోయిన జుట్టుతో జ్వలించే కళ్ళతో 'ఛీ పశువా' అని అరిచింది. అరుస్తూనే పక్కనే వున్న చెంబును తన మీదికి బలంకొద్దీ విసిరింది చెంబు గురి తప్పి తలుపుకి తగిలి పిడుగు పాటంత చప్పుడయింది అతను స్తంభించిపోయాడు. ఏమీ అర్థంకాలేదు. ఆమె నిలువెత్తునా నేల మీద దొర్లుతూ 'కొడుకో' అని మొత్తుకుంటోంది. కొడుకు పోయాడా! అతనికి భయమేసింది ఇంటిల్లిపాదీ తన చుట్టూ మూగి 'నువ్వేహంతకుడివి' అని అరుస్తోన్నట్లనిపించింది పోలీసులు వచ్చి తనని జైలుకు లాక్కు వెళుతూన్నట్టు అనిపించింది అతను గబగబా యింట్లోంచి వెళ్ళిపోయాడు.

ఎక్కడి నుంచో ఎవరి నుంచో అతనికి తప్పించుకు పారిపోవాలనిపించింది. ఆ రాత్రి అంతా వీధులన్నీ తిరుగుతూ యిక్కడా అక్కడా కూర్చుంటూ కాలంగడిపాడు. ఎక్కడికి పారిపోవడం ఎవరినుంచి అని ప్రశ్నించుకొన్నాడు. అతనికి మెరుపులా జవాబు తట్టింది. తననుంచి తన బ్రతుకు నుంచి—అంతకన్న మార్గంలేదు. మృత్యువే శరణ్యం అదే అతనికి శాంతినిస్తుంది. ఈ సమస్యలకి పరిష్కారం సూచిస్తుంది. సత్రం అరుగు మీదికి వెళ్ళిపడుకున్నాడు. ఎలా చావాలో ఎప్పుడు చావాలో నిశ్చయించుకున్నాడు. తనుగాని తన కుటుంబంగాని యిక బతకలేదు. బతికే మార్గంలేదు. తానేం చేయలేడని యిదివరకే రుజువైంది. తనంత వెధవ బతికి లాభంలేదు. తర్వాత

రోజున చీకటి పడేవేళ రైలుకింద తలపెట్టడమే మార్గం అనుకున్నాడు. ఎలా చావాలో ఆలోచించుకుంటూ నిద్రపోయాడు.

బాగా ఎండమీద పడుతుంటే వెంకటేశ్వర్లుకి మెలకువవచ్చింది. ముష్టివాళ్ళందరూ వెళ్ళిపోయారు. వాళ్ళ కుండలు ఎండలో వల్లగా మెరుస్తున్నాయి. వెంకటేశ్వర్లు ఒకసారి తన పెళ్ళాన్నీ పిల్లల్నీ చూడాలనుకున్నాడు. తన వీధి మొగవరకూ వెళ్ళాడు. అతనికి ధైర్యం చాలలేదు. అతని భార్య లోపలికే రానివ్వదేమో! మళ్ళీ ఏమిటి యీ మమకారం? తన యింటిపక్కవాళ్ళబ్బాయి వస్తున్నాడు. వాణ్ణి ఆపి, 'ఏరా మా చిన్న అబ్బాయికి జబ్బు చేసిందట. బతికాడా చచ్చిపోయాడా' అన్నాడు.'

'బతికాడు నిన్నసాయంత్రం ఆస్పత్రి నుంచి తీసుకొచ్చారు.' అంటూ వెళ్ళిపోయాడు. 'పోన్లే' అనుకుని వెనక్కి తిరిగాడు. మళ్ళీ సత్రం అరుగు మీదికి వచ్చాడు. అతనికి తన చిన్నతనం అంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది. తనకి కాస్త దెబ్బ తగిలనా జబ్బుచేసినా తల్లిచేసే ఆర్భాటం, ఆదరం, లాలనా అన్నీ జ్ఞాపకం వొచ్చాయి. ఇప్పుడెవరున్నారు తనకి. 'ఏం వెంకటేశ్వర్లూ యిలా వున్నావేం. మొహం అలా మాడి పోయిందేం, నాన్నా యీ పాలుతాగు' అని ఎవరంటారు. అతనికేడుపు వచ్చింది. చచ్చి పోదామనుకున్న వెంకటేశ్వర్లు ఆఖరి సారిగా తన మీద తను జాలిపడి ఎంతో సేపు ఏడ్చాడు. మధ్యాహ్నం సత్రం గుమాస్తా వీధిలోకి వెళుతూ తన కిచ్చిన రెండరటిపళ్ళూతిని కడుపునిండా నీళ్ళుత్రాగి గోడనానుకుని కూర్చుండి పోయాడు.

సాయంత్రం అవుతూన్న కొలదీ అతనికి భయం ఎక్కువౌతోంది. అతనికి చావడం తప్పదు. ఆ నిర్ణయం మారదు. కాని ఏదోబాధ ఏదోతీపి అతనిలో గందరగోళం చేస్తున్నాయి. అతను పళ్ళు బిగపట్టి కళ్ళుమూసుకుని కూర్చున్నాడు. అతని బాల్యం, భార్యకాపురం, పిల్లలు, బడి, యినస్పెక్టరు... అన్నీ అతని మనస్సులో గిర్రున తిరుగుతున్నాయి. రోడ్డుమీద ఏదో శవాన్ని మోసుకుపోతున్నారు. అతను చూడలేక మొహం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు. మళ్ళీ ఆకలి మొదలు పెట్టింది.

ఆకలితోపాటు నీరసం ఆ నీరసంలో వాళ్ళంతా బిగుసుకుపోతూన్నట్టనిపించింది. మళ్ళీ ఈసారి గట్టిగా అనిపించింది చచ్చిపోవడమే మంచిదని.

చీకటి పడేవేళ అతనులేచాడు. ఇంక గంటమాత్రమే టైముంది, రైలు రావడానికి తాను చావడానికీ. గబగబా నడవడం మొదలుపెట్టాడు. వంతెనదాటాడు. పొలాలమ్మట పడిపోవడం మొదలు పెట్టాడు. అక్కడ రైలు పట్టాలవద్ద జన సంచారం ఉండదు. స్టేషన్‌కి మైలుపైగా దూరం వుంటుంది. అక్కడ అటూ ఇటూ చెట్లు గుబురుగా వుంటాయి. రైలు అక్కడ మలుపు తిరుగుతుంది. అక్కడ తల పెట్టితే రైలు వస్తూవున్నట్లే తెలియదు. హఠాత్తుగా రైలు మలుపు తిరిగి మీదనుంచి తెలియకుండా పోతుంది. వెంకటేశ్వర్లు పట్టుదలగా రెండు పొలాల మధ్యఉన్న దారమ్మట నడుస్తున్నాడు.

అరుణ వర్ణంలోనుంచి నలుపులోకి మారుతున్న మబ్బులూ నల్లగా బొద్దుగా ఉన్న తుమ్మచెట్లు, దిగులు దిగులుగా ఏడుస్తూన్నట్లు వీచేగాలి, పిట్టల పురుగుల అస్పష్టపు కూతలు అన్నీ అతన్ని 'చచ్చిపో, చచ్చిపో' అని హెచ్చరిస్తున్నట్లున్నాయి. ప్రకృతి అంతా అతని చావు కోరుతూన్నట్లు, అతన్ని చావుకి తరుముతూన్నట్లు ఉంది.

'ఏయ్ వెంకటేశ్వర్లూ—నిన్నే ఆగవోయ్'—కేక.

వెనకాల సైకిలు మీద సూర్యనారాయణ. వెంకటేశ్వర్లు నిలుచున్నాడు. సూర్యనారాయణ రోజూ బడి వదలగానే అడ్డదారిని అక్కడికి దగ్గర్లోఉన్న అత్తవారి వూరు వెళతాడని వెంకటేశ్వర్లుకి తెలుసును.

'ఇలా ఎక్కడికోయ్—' అన్నాడు సూర్యనారాయణ తనుపని చేసిన ఎలిమెంటరీ స్కూల్లో మేష్టరు.

'నీకేమైనా బుద్ధివుందా? నువ్వేమైన మనిషివా'? అన్నాడు సూర్యనారాయణ కోపంగా.

హతబుద్ధియై చూస్తున్నాడు వెంకటేశ్వర్లు. అతనికి కోపం రాలేదు. సూర్యనారాయణ ఏమంటున్నాడో అర్థం కాలేదు.

'మనకులం మన గౌరవం ఏమైనా నిలబెట్టేట్టు ఉన్నావా? నీమూలాన్ని మేమందరం తలెత్తుకు తిరగాలా అక్కర్లేదా? ఛీ, సిగ్గుండాలి కన్నకూతుర్ని పబ్లిక్‌గా

కారుస్తావా! అచ్చోసిన ఆంబోతులా వదిలేస్తావా! ఈ వేళ మధ్యాహ్నం సూర్యాలాడ్జిలోంచి వస్తూంటే చూసి నిశ్చేష్టుణ్ణయిపోయాను. వాడులేడూ బ్రోకర్ వెంకయ్యగాడూ—వాణ్ణడిగితే ఆ ఏజెంటుగాడికి పదిహేను రూపాయలకి కుదిరింది అని చెప్పాడు. తలకొట్టేసినట్టయిపోయింది. నాకూతురైతే అక్కడ రోడ్డుమీద నరికేసివుండేవాణ్ణి. ఎందుకురా యిన్నేళ్ళొచ్చి, కుటుంబాన్ని అదుపులో పెట్టుకోవిలేనివాడవు. చావ కూడదురా! ఇంకా తగుదునమ్మా అని బతికివున్నావా! నేనయితే రైలు కింద తల పెట్టేసి వుండేవాణ్ణి. ఛీ సిగ్గుమాలిన బతుకు. నీదీ ఒకబతుకేనా.' అంటూసూర్యనారాయణ నేలమీద కాండ్రించి ఉమ్మేసి సైకిలెక్కి వెళ్ళిపోయాడు.

వెంకటేశ్వర్లు అలాస్తంభితుడై ఓ అయిదు నిముషాలపాటు సూర్యనారాయణ వెళ్ళిన వైపే వెర్రిగా చూస్తూ నిలుచుని పోయాడు. క్రమంగా అతని మొహంలో ఏదో ఆనందంలాంటి కాంతి కమ్మింది. నిర్జనమైన ఆ పొలాలమధ్య ఫక్కుమని నవ్వేశాడు. 'ఇంక నేను చావనక్కరలేదు' అనుకున్నాడు. నడి సముద్రంలో కొట్టుకపోతున్న అతనికి ఏదో నావ దొరికినట్టయింది. అతనికి వెర్రి ఆనందం కలిగింది. ఎవరినేనా కౌగలించుకొని తనకి పట్టిన అదృష్టాన్ని గురించి చెప్పుకోవాలనిపించింది. ఇన్నాళ్ళకి తన కొక దారి దొరికింది. బతకడానికి ఆధారం దొరికింది. ఇకతాను చావనక్కర్లేదు.

వెంకటేశ్వర్లు వెనక్కి తిరిగి కులాసాగా నడవడం మొదలు పెట్టాడు. అతనిలో నీరసం అంతా హరించుకుపోయింది. చీకట్లో ఒక్కడూ చేలదారినే నడిచి యింటికి వెళ్ళాడు. నడవలో ఎవరూలేరు. గదిలోకి తొంగిచూశాడు. పెళ్ళాం, పిల్లలూ అప్పుడే నిద్దట్లో వున్నారు అరె! తనని గురించి వీళ్ళెవరూ ఆలోచించడం లేదా! తన మాటే తన ఉనికే మరిచి పోయారా! అతనికి కోపంవచ్చింది. పెరట్లో అరుగుమీదకి వెళ్ళి కూచున్నాడు బాదం చెట్టుకొమ్మల్లో చీకటి దట్టంగావుంది. రెండు నక్షత్రాలు ఆ కొమ్మల మధ్య మెరుస్తున్నాయి.

'నాన్నా అన్నానికిరా' అని పిలుపు వెంకటేశ్వర్లు తలపైకెత్తి చూచాడు. తన చిన్న కూతురు పన్నెండేళ్ళది. లేచి ఆమె వెనకాలే వంట యింట్లోకి వెళ్ళాడు. కంచం నిండా అన్నం ఉంది. వేపుడు ముక్కలు, పచ్చడి, చారు—ఓహ్ చాల రుచిగా వున్నాయి. తృప్తిగా తిని త్రేన్చాడు వెంకటేశ్వర్లు.

నడవలో పడుకున్న వెంకటేశ్వర్లుకి అర్ధరాత్రి మెలకువవచ్చింది. అతన్ని ఏదో ఎప్పుడూ ఎరగని సుఖమూ తృప్తీ చుట్టుకొన్నాయి. అతనికి అందర్నీలేపి సరదాగా కబుర్లు చెప్పాలనిపించింది. అతను చిన్నతనంలో నేర్చుకున్న గీత గోవిందం పాట పాడాలనిపించింది. చటుక్కున అతనికి ఏదో తప్పుచేసినట్టనిపించింది. ఇంత ఆనందానికీ సుఖానికీ కారణమైన పెద్దకూతుర్ని తానభినందించనేలేదు. దగ్గరగా వెళ్ళి 'అమ్మా నేసంతోషిస్తున్నాను'. అనొద్దూ! తాను కృతఘ్నుడుగా ఎలావుండగలడు. అతను లేచి గదిలోకి చూశాడు. అక్కడ జయలేదు. నాలుగు వైపులా చూశాడు. జయలేదు. పెరటి తలుపులు తీసి చూశాడు. దొడ్లో జాదంచెట్టుకింద జయ కూర్చొని వుంది. చవితి నాటి వెన్నెలలో స్పష్టాస్పష్టంగా గోచరిస్తోంది. ఆమె జుట్టు వీడిపోయి మొహం మీదా భుజాల మీదా పడుతోంది. ఆమె మోకాళ్ళలో మొహం పెట్టుకుని వుంది. వెంకటేశ్వర్లు ఆమెవైపు రెండడుగులు వేశాడు కాని యింతలో ఆమె వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూన్నట్టు చప్పుడు వినిపించింది అతనికి అర్థం అవలేదు. ఓ నిముషం ఆమెవైపే చూసి చప్పుడు కాకుండా వెనక్కి తిరిగి వచ్చి నడవలో పడుకున్నాడు. 'ఈ వేళకాదు. మరెప్పుడైనా కృతజ్ఞత చెపుతాను.' అనుకుని కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

★

(కీ॥ శే॥ శ్రీ తిలక్ అముద్రిత కథలలో ఇది ఒకటి. దీనిని సృజన కోసం ప్రత్యేకంగా పంపించిన వారి సోదరులు శ్రీ గంగాధర రామరావుగారికి కృతజ్ఞతలు—

సృజన.)

గత సంచికలో ప్రకటించినట్లుగా ఈ సంచికలో 'మధురకవి తిలక్' అనే రచన ప్రచురించలేకపోతున్నందుకు విచారిస్తున్నాము—సృజన.